

Межкултурната компетентност и изобразителното изкуство

Мариана Гърмидолова

Abstract: *Intercultural competence and fine arts: The article explores the intercultural communication through art, the possibilities of its development in the contemporary world. Art is fruitful resource through which we can investigate unknown cultures and worlds. Art exist in our everyday life, it gives information about our own culture. In order to investigate foreign, we must know our own culture. Intercultural knowledge is important in the process of shaping Europe.*

Key words: *art, intercultural communication, education*

„Животът е кратък – изкуството вечно” – мисъл на Хипократ, която е повод да се замислим над въпроса: „Кое е онова нещо в изкуството, което ни кара да му отредим толкова значима роля в нашия живот?” Един от възможните отговори е, че езикът на изкуството е универсален и поради това твърде удобен за интеркултурна комуникация. Но дали по същия начин езикът на изкуството се възприема от ученици и студенти? Дали те осъзнават значението на изкуството в съвременния свят, където между границите на културите липсват някогашните стени?

Изкуството може да се превърне в мощно средство за интеркултурна комуникация, в един от начините да се опознаем взаимно, да задълбочим културната си компетентност и разширим своя светоглед.

Един поглед назад в праисторическата епоха ни убеждава, че още в зората на изкуството рисунките се свързвали с необходимостта да се предават съобщения. Още преди зараждането на писмеността схематичните знаци служели за предаване на прости, но и на цяла система съобщения. Самата писменост е свързана с рисунките, гравирани върху статуетки, кости, съдове и скални повърхности. В тях ясно различаваме изображения на животни, хора, риби, медузи. Някои са детайлни и безспорно отразяват емоцията на праисторическия творец. За смисъла на изображенията можем да предполагаеме, но при тяхното възприемане вече сме в състояние да направим заключение за живота на човека през праисторията.

Пиктограмите са носители на информация, предадена чрез рисунки. Не само в праисторията, но и днес, те са част от нашия живот. Навлезли са трайно навсякъде: в търговски комплекси, метро, върху опаковки на стоки, в спорта и бита. Може да се каже, че днес те са най-популярното средство за общуване.

Според Лев Толстой изкуството е средство за комуникация между хората. Изкуството обаче не е само обикновена комуникация. Комуникативността е една от неговите функции. Тя е неразривно свързана с останалите: познавателна, възпитателна, хедонистична. Тези функции на творбите на изкуството се осъществяват независимо от културата, етноса, епохата и стила на твореца. В своята цялост и единство те осъществяват единната и специфична за изкуството художествено-естетическа функция. „Всяко човешко творение, на което е присъща тази функция, е произведение на изкуството, независимо от всичките му останали характеристики” /Джаджев, 1985:122/.

Когато твори, художникът активизира своите когнитивни процеси. Още през Ренесанса Микеланджело разбира този факт и казва, че в изкуството „...се рисува с мозъка, а не с ръцете...”. Творбата на изкуството е различна от продукта, получен при производствения процес. Според многобройните му тълкувания изкуството е изкушение, умисъл, интерпретация и импровизация, начин на себеизразяване, многослоен акт на комуникация. Изкуството е многостранно и не може изцяло да бъде дефинирано и класифицирано. Можем обаче с увереност да твърдим, че изкуството е породено от преживяванията на художника във връзка с живота, то е самият живот. Затова изкуството може да се използва като средство в интеркултурната комуникация. То носи информация за други светове и култури.

За да проверим как студентите тълкуват връзката между изкуството и културата, проведохме анкета, съдържаща две твърдения. Студентите трябваше да оградят верния отговор от 5 предложени: твърдо да, да, нямам отношение по въпроса, не, твърдо не. Анкетата бе проведена с 20 студенти от специалност Предучилищна и начална педагогика и Начална училищна педагогика с чужд език от ВТУ «Св. Св. Кирил и Методий».

Твърдения

1. Един от най-добрите начини да научим нещо за дадена страна и нейния народ е изкуството и архитектурата.

2. Изкуството е универсален език.

В края на първия въпрос студентите трябваше да отговорят на два въпроса: Откъде черпите знанията си за изкуството?; Как изкуството може да се използва като средство за изучаването на културата? В края на втория: Откъде черпите знанията си за универсалния език на изкуството?; Как универсалният език на изкуството може да се използва като средство за изучаването на културата?

На първия въпрос бяха дадени следните отговори:

Твърдо да	да	Нямам отношение по въпроса	не	Твърдо не
3	14		3	

В обобщен вид отговорите на въпросите към първото твърдение са следните:

Откъде черпите знанията си за изкуството?

Художествена и научна литература
Творби на изобразителното изкуство
Изследване на архитектурни паметници и картини
Средствата за масова информация
Интернет
Учебни организации
От други изкуства
От историята
От хора

Как изкуството може да се използва като средство за изучаване на културата?

От изображението в картините
Творбите на изкуството демонстрират културата
Като се работи със специфични за културата материали
Нямат връзка
Музеи, паметници

На втория въпрос отговорите са следните:

Твърдо да	да	Нямам отношение по въпроса	не	Твърдо не
3	14	3		

**Обобщените отговори на въпросите към второто твърдение са следните:
Откъде черпят знанията си за универсалния език на изкуството?**

Галерии, изложби

Средствата за масова информация

От всичко и отвсякъде

Художествена и научна литература

Изследване и проучване на паметници на изкуството и архитектурата

От хората

От интернет

Как универсалният език на изкуството може да се използва като средство за изучаване на културата?

Културата демонстрира изкуството

Изкуството – източник за обогатяване на информацията на дадена култура

Анкатата показва, че мнението на студентите е в полза и на двете твърдения. Тоест, че езикът на изкуството е универсален и може да се използва като средство за изучаването на чуждата култура.

Езикът на изкуството е универсален и може да бъде използван не само за интеркултурна, но и за междупланетна комуникация. През 1977 г. в космоса бяха изстреляни два космически апарата: Вояджър1 и Вояджър 2. През 2004 г. Те напуснаха пределите на слънчевата система, пътуват из космическото пространство и носят послание към неизвестни цивилизации. На борда им се намират златни дискове с информация за нашата планета – фотографии, схеми, рисунки, музикални творби от различни краища на света, различни земни звуци. И в този случай универсалното качество на изкуството бе използвано с цел информация за живота на Земята. Дисковете са още един израз на убеждението ни, че най-подходящите форми на комуникация не само с други култури, но и с други светове, са изкуствата.

Втурването в неизвестното, както и някои научни изследвания от векове са свързани с изкуството. Не е случайно в този смисъл и мнението на Леонардо да Винчи, че за да притежава качествена мисловна дейност и изявени умствени способности, човек трябва да се обучава на изкуството на науката и науката на изкуството. Самият Леонардо е живописец, скулптор, инженер, изобретател на много съоръжения, машини, мостове и т.н. За тяхното създаване той използва своите знания, интуиция, въображение, развити в процеса на дългогодишните наблюдения и изследвания. Леонардо пише трактати по цветознание, перспектива, пластична анатомия, оптика, цял живот непримиримо търси в неизвестното и прави открития. Днес изкуството има нови измерения и е безспорно свързано с напредъка в науката и техниката.

Изкуството като форма на производство на даден продукт винаги е било обект на търговски обмен. Още през античността на художниците се заплащало за картините с листи злато. Художниците и архитектите се ползвали с висок статут през древността и били почитани и високо ценени. Първите световни панаири през XIX век включвали само продукти на индустрията, но с времето творбите на изкуството и дизайна, международната търговия и туризма заели своето подобаващо място в тях. Вече през XX век тези търговски събития имат подчертан межкултурен характер. Така се стига до идеята културата на всяка страна да бъде представена чрез отделен павилион. Провеждат се биеналета, които привличат много творци и инвестиции. И както критиците отбелязват, биеналето не само възпява, но и пропагандира добродетелите на глобализацията. Творци от цял свят се събират, за да представят своите творения и култура.

От своя страна туризмът, пътуванията, също са свързани с изкуството и интеркултурната комуникация. Съвременният туризъм се развива на основата на

идеята, че изкуството е най-доброто средство да обогатим информацията си за дадена страна или народ. Ако погледнем в пътеводителите ще видим, че в тях е отредено престижно място на културните забележителности – музеи, галерии, архитектурни постройки, паркове, църковни храмове.

В българските университети пристигат да се обучават студенти от целия свят, можество чуждестранни специалисти работят във всякакви научни сфери. От друга страна, нашите студенти се обучават в европейски университети по програма за международен обмен, участват в международни фестивали, състезания, конференции, конкурси. Всички те черпят информация за културата на дадена страна от интернет, книги и брошури, лекционни курсове. Всичко това определя важното място на изкуството в настоящето и в бъдещето. Затова и интересът ни е насочен към обучението, свързано с изобразителното изкуство.

Теорията за межкултурната комуникация е заела своето достойно място още от миналия век и е доказала своята ефективност. Но да се опитваш да комуникираш е едно, а да постигнеш взаимно разбиране е нещо съвсем друго. Когато говорим за изкуство винаги съществува риск реципиентът да не разбере художествената творба така, както е била замислена. Политическият климат, ценностите на обществото също могат да повлияят върху възприемането на стиловете и формите в изкуството. Да си припомним гения на Ван Гог, който преживе успява да продаде само една творба. Или Рембранд, чиито картини не намират прием в бюргерското общество. Или Модилиани, чието изкуство не среща разбиране в тогавашния свят. Подобен е и примера с импресионистите и още много други творци, чиито творби са в контраст с ценностната система на тогавашното общество.

Творбите на изкуството непрекъснато биват интерпретирани. И всеки път в акта на възприемане ние можем да забелязваме и чувстваме различни неща. Откриването на «света на картината» е път към културата на даден народ. Към това трябва да се стремим и ние като творци-педагози и комуникатори.

Изкуството може да изиграе важна роля за облика на европейското бъдеще чрез процеса на обучение в образователните институции и в контекста на ученето през целия живот. Опознаването на чуждите култури и изкуства посредством процеса на обучение допринася за тяхното диалектично взаимодействие. Собствената култура влиза в диалог с изкуството на чуждите култури. В този културен сблъсък човекът обогатява и разширява собствените си познания. Средством художествения си опит всеки от нас може да изследва дейностите на другите култури. За да се разбере чуждите форми на изкуството трябва да се разбере самата култура и се вникне в нея. Този процес е труден и сериозен. Има известен риск собственият начин на мислене да се промени напълно и човек да стане неузнаваем. Възприемането и изучаването на чуждото изкуство неизменно ще разшири собственото разбиране за моралните ценности, за смисъла на живота и човешката същност.

Стимулирането на културното съзнание е наша съдбовна задача като педагози в настоящата ситуация на културно разнообразие. Интеркултурните измерения могат да бъдат стимулирани чрез възприемането на автентични творби на изкуството в музеи и галерии, посещение на архитектурни комплекси, посещение на международни експозиции на изкуството. Подобен начин на усвояване на чуждото изкуство има предимство пред уроците в класната стая. Процесът на възприемане на изкуството, разглеждането на творби на чужди автори, аукциони с творби на изкуството, часове, посветени на историята на изкуството също могат да ни доближат до чуждата култура и разширят кръгозора на учениците. Това са само някои пътища в образователния процес по изобразително изкуство, които могат да изиграят активна роля при изграждането на интеркултурното съзнание на бъдещите европейски граждани.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Джаджев И. Беседи по естетика. София, 1985.
[2] Елюар П. Мисли върху изкуството. София, 1979.
[3] Соломоник А. Язык как знаковая система. Москва, 1992.

За контакти:

Доц. д-р Мариана Минчева Гърмидолова, Катедра „Начална училищна педагогика“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, моб. 0887 784 616
E-mail: mariana.moynova@gmail.com

Докладът е рецензиран.